

КОРХОНАЛАРДА СУНЪИЙ ИНТЕЛЛЕКТДАН ФОЙДАЛАНИШ
ВА УНИНГ САМАРАДОРЛИГИ

Насруллаева Шоира Азатовна

Комилов Ниғматжон

Каримов Ўткирбек

*Тадбиркорлик ва олий бизнес мактаби Рақамли иқтисодиёт мутахассислиги 1-
босқич магистратура талабалари*

Аннотация: Ушбу мақолада ҳозирги кунда долзарб мавзуга айланган “Сунъий интеллект” тушунчаси, уни жорий этишининг аҳамияти ва иқтисодий самараси ҳақида маълумотлар келтирилган. Шунингдек, сунъий интеллектни иқтисодиётга жорий этишининг иқтисодий самаралари таҳлил қилинади. Сунъий интеллект технологияларининг ишлаб чиқариш жараёнлари, хизмат кўрсатиш тармоқлари ва иқтисодий ресурслар бошқаруви соҳаларидаги самарадорлиги, шунингдек, меҳнат бозори ва ишчи кучининг ўзгариши ҳамда янги иш жойларининг яратишдаги роли ўрганилаган.

Калим сўзлар: сунъий интеллект, рақамли иқтисодиёт, электрон ҳукумат, автоматлаштириш, иқтисодий самарадорлик, маълумотлар таҳлили, технологик инновациялар, рақобатбардошлик, ижтимоий ҳимоя, киберхавфсизлик.

Abstract: This article provides information about the concept of "Artificial intelligence", which has become a topical issue today, the importance and economic effect of its introduction. The economic impact of introducing artificial intelligence (AI) into the economy will also be analyzed. The effectiveness of AI technologies in the areas of production processes, service industries, and economic resource management will be studied, as well as their role in changing the labor market and workforce, and creating new jobs.

Keywords: Artificial intelligence, digital economy, e-government, automation, economic efficiency, data analysis, technological innovations, competitiveness, social protection, cybersecurity.

Маълумки, замонавий сунъий интеллект турли амалларни бажаришга мўлжалланган алгоритм ва дастурий тизимлардан иборат бўлиб, инсон онги бажариши мумкин бўлган бир қатор вазифаларни ахборот базасига киритилган маълумотлар асосида амалга оширади. Шунингдек, сунъий интеллект мураккаб таҳлиллар ва катта маълумотлар билан ишловчи дастурларни ўз ичига олган бўлиб, мантикий ва изчил мулоҳаза юритиш ҳамда тавсия бериш қобилиятига эга “ақлли” технология сифатида баҳоланади. Мутахассислар сунъий интеллектни тўртинчи саноат инқилобининг асосий омили сифатида кўриб чиқмоқдалар.

Ўзбекистонда ҳам ахборотлаштириш ва рақамли иқтисодиётни ривожлантириш орқали 2030 йилга қадар инновацион тараққий этган етакчи давлатлар қаторидан ўрин эгаллаш устувор вазифа сифатида белгиланган. “Илм, маърифат ва рақамли иқтисодиётни ривожлантириш йили”да ахборот технологиялари ва рақамлаштириш соҳасида кенг қўламли ислохотлар амалга оширилиб, бир қатор муҳим дастурлар қабул қилинди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Рақамли иқтисодиёт ва электрон ҳукуматни кенг жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида”²² ҳамда “Аҳолига давлат ижтимоий хизматлари ва ёрдам тақдим этиш тартиб-таомилларини автоматлаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”²³ ги қарорлари мамлакатда рақамлаштириш жараёнини жадаллаштириш ва ижтимоий-иқтисодий соҳаларга замонавий технологияларни татбиқ этишга қаратилган.

Сўнгги йилларда ахборотлаштириш ва илғор технологияларни турли соҳаларда жорий этиш борасида кўрилаётган чора-тадбирлар натижасида Ўзбекистонда АКТ ва сунъий интеллект соҳасида салмоқли салоҳият шаклланди. Бу борада Инновацион ривожланиш вазирлиги, вазирлик тизимидаги ташкилотлар, АКТ бўйича илмий-тадқиқот марказлари, олий таълим муассасалари ва уларнинг иқтидорли битирувчилари ҳамда технопарклар, хусусий сектордаги бир қатор ташкилотлар фаолиятини алоҳида таъкидлаш мумкин.

Сунъий интеллектнинг функцияси ва машҳурлиги кундан-кунга ошиб бормоқда. Сунъий интеллект иловалари сўнгги бир неча йил ичида сезиларли даражада ривожланди ва деярли ҳар бир бизнес соҳасида ўз иловаларини топди.

1. Сунъий интеллектнинг корхоналарда қўлланилиши ва унинг иқтисодий самарадорлиги. Сунъий интеллект бизнес жараёнларини автоматлаштириш, меҳнат унумдорлигини ошириш ва харажатларни камайтиришга катта ҳисса қўшади. Хусусан, АҚШ ва Европа компанияларида сунъий интеллект асосидаги аналитик тизимлар бозор таҳлили, истеъмолчи эҳтиёжларини башорат қилиш ва молиявий ҳисоб-китобларни автоматлаштиришда самарали қўлланилмоқда. Ўзбекистонда эса “UzAuto Motors” ва “Aloqabank” каби йирик компаниялар сунъий интеллектдан фойдаланишни жорий этиб, рақамли трансформация жараёнларини тезлаштирмоқда²⁴.

2. Сунъий интеллект технологияларининг ишлаб чиқариш жараёнларидаги ўрни. Ишлаб чиқариш корхоналарида сунъий интеллектдан фойдаланиш юқори самарадорликка эришиш имконини беради. Масалан, Германиянинг “Siemens”

²² “Рақамли иқтисодиёт ва электрон ҳукуматни кенг жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида” ги қарор (PQ-4699-сон, 2020 йил 28 апрель). <https://lex.uz/docs/-4800657>

²³ “Аҳолига давлат ижтимоий хизматлари ва ёрдам тақдим этиш тартиб-таомилларини автоматлаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” ги қарор (PQ-4797-сон, 2020 йил 4 август). <https://lex.uz/docs/-4930653>

²⁴ World Economic Forum. (2023). “AI in Business: Opportunities and Challenges”.

компанияси интеллектуал робототехникадан фойдаланиб, ишлаб чиқаришдаги хатоларни 30% га камайтирган. Ўзбекистонда эса "Uzbekistan Airways" авиацияда техник хизмат кўрсатишда сунъий интеллектдан фойдаланишни бошлади. Бу техник носозликларни олдиндан аниқлаш ва самарадорликни оширишда муҳим роль ўйнайди²⁵.

3. Сунъий интеллект ва кадрлар тайёрлаш масаласи. Тадқиқотлар шуни кўрсатадики, сунъий интеллектдан самарали фойдаланиш учун малакали мутахассислар тайёрлаш зарур. АҚШда "MIT" ва "Stanford University" каби олийгоҳлар сунъий интеллект бўйича махсус курслар ташкил этмоқда. Ўзбекистонда эса "IT Park" ва Тошкент Ахборот Технологиялари Университети сунъий интеллект соҳасида кадрлар тайёрлашга йўналтирилган махсус дастурларни йўлга қўйган²⁶.

4. Сунъий интеллектнинг маркетинг ва хизмат кўрсатиш соҳасидаги самараси. Сунъий интеллект маркетинг ва mijozlarга хизмат кўрсатиш соҳасида ҳам самарадорликни оширади. Хитойнинг "Alibaba" корпорацияси чат-ботлар орқали харидорларга автоматлаштирилган хизмат кўрсатишни жорий этган. Ўзбекистонда эса "Beeline Uzbekistan" компанияси сунъий интеллект асосида ишлайдиган виртуал операторни йўлга қўйди, бу эса mijozlarга тезкор хизмат кўрсатиш имконини бермоқда²⁷.

5. Сунъий интеллектнинг хавфсизлик ва рискларни бошқаришдаги ўрни. Корхоналарда киберхавфсизликни таъминлаш ва молиявий рискларни таҳлил қилишда сунъий интеллект катта аҳамиятга эга. Масалан, "JP Morgan" банки сунъий интеллект орқали кредит таваккалчиликларини аниқлаб, молиявий хатоларнинг олдини олишни йўлга қўйган. Ўзбекистонда эса "Kapitalbank" сунъий интеллект технологиялари ёрдамида фирибгарликка қарши курашиш ва хавфсизликни ошириш бўйича дастурларни жорий этмоқда²⁸.

Сунъий интеллект ишлаб чиқариш жараёнларини автоматлаштириш, маълумотларни таҳлил қилиш, mijozlar билан ишлаш ва стратегик қарорлар қабул қилиш соҳаларида кенг қўлланилмоқда.

ХУЛОСА ВА ТАКЛИФ

Сунъий интеллектни кенг жорий этиш учун давлат ва хусусий сектор ҳамкорлигида комплекс стратегия ишлаб чиқиш зарур. Бу стратегия сунъий интеллектни иқтисодиёт тармоқлари, ижтимоий соҳалар ва давлат бошқаруви тизимида татбиқ этишни тартибга солувчи ҳуқуқий базани шакллантиришни назарда тутиши керак. Шу билан бирга, сунъий интеллектдан фойдаланишда хавфсизлик, ахлоқий меъёрларга риоя қилиш ва шаффофликни таъминлаш талаб этилади. Корхоналар учун сунъий интеллектни татбиқ этишнинг самарадорлигини ошириш

²⁵ McKinsey & Company. (2023). "The Future of AI in Manufacturing".

²⁶ MIT Technology Review. (2022). "Artificial Intelligence and Workforce Development".

²⁷ Harvard Business Review. (2023). "AI in Marketing and Customer Experience".

²⁸ Financial Times. (2023). "Risk Management with AI in Banking".

мақсадида маълумотларни қайта ишлаш тизимларини такомиллаштириш ва рақамли маълумотлардан самарали фойдаланиш шароитларини яратиш муҳим. Бу жараёнда давлат органлари ва хусусий сектор ўртасида маълумотлар алмашиш механизмларини жорий қилиш, маълумотларни рақамлаштириш жараёнларини тезлаштириш ва сунъий интеллект асосида ишловчи ахборот тизимларини татбиқ этиш талаб этилади.

Сунъий интеллект соҳасида илмий тадқиқотларни ривожлантириш ва инноватсион ишланмаларни тижоратлаштиришга кўмак бериш зарур. Бу корхоналарга янги технологик ечимларни қўллаш имкониятини яратиш, ички ва ташқи бозорларда рақобатбардошликни ошириш ҳамда инвестицияларни жалб қилишда муҳим омил бўлади. Сунъий интеллект соҳасида малакали мутахассисларни тайёрлаш ва ходимларнинг билим ва кўникмаларини оширишга эътибор қаратиш лозим. Корхоналарда СИ технологияларини самарали жорий этиш учун кадрлар малакасини ошириш бўйича мақсадли дастурларни амалга ошириш, академик ва амалий билимларни бирлаштирган ўқув тизимини шакллантириш, шунингдек, халқаро ҳамкорликни кучайтириш зарур.

REFERENCES:

1. “Рақамли иқтисодиёт ва электрон ҳукуматни кенг жорий этиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарор (PQ-4699-сон, 2020 йил 28 апрель). <https://lex.uz/docs/-4800657>
2. Suyunov D. X. Corporate governance mechanism: problems and solutions. Monograph // T.: Academia. – 2007. - T. 200.
3. Suyunov, D., and Elmurod Abdusattorovich Khoshimov. "Methodological aspects of assessing the effectiveness of corporate governance in joint-stock companies. Scientific electronic journal" Economics and innovation technologies " 2 (2018).
4. Suyunov D. H. The main problems of corporate governance and ways to solve them //EPRA International Journal of Economic Growth and Environmental Issues (EGEI) ISSN. – C. 2321-6247.
5. Suyunova D.D. Corporate in joint stock companies ways to use digital technologies to improve management. European Journal of Research Development and Sustainability (EJRDS), Available Online at: <https://www.scholarzest.com> Vol. 4 No 09. September 2023 ISSN:2660-5570.
6. Суюнова Д.Д. Корпоратив бошқарувнинг самарадорлигини оширишда рақамли технологиялардан фойдаланиш масаласига илмий қарашлар. Иқтисодий тарққиёт ва таҳлил илмий электрон журнали, 2024 йил 31 июль. <https://e-itt.uz/index.php/eitt/article/view/1472/1379>.
7. Суюнова Д.Д. Рақамли технологиялардан фойдаланиш асосида корпоратив бошқарувнинг самарадорлигини ошириш масаласига илмий ёндашув. (Рақамли иқтисодиёт шароитида бизнес ва тадбиркорликни ривожлантиришнинг долзарб муаммолари, халқаро илмий-амалий конференция, 2022 йил 23 декабрь.)
8. Суюнова Д.Д. Акциядорлик жамиятларида корпоратив бошқарувни жорий қилишнинг рақамли трансформациясини амалга оширишга илмий-назарий ёндашув. (Рақамли иқтисодиёт шароитида бизнес ва тадбирворликни ривожлантиришнинг долзарб муаммолари, халқаро илмий-амалий конференция, 2022 йил 23 декабрь.)